

Ing. M. GOJKOVIĆ

Oblici obrazovanja kadrova u poljoprivredi i uzdi- zanje stručnog znanja poljoprivrednih proizvođača

U staroj Jugoslaviji, prije Drugog svjetskog rata, 1940 godine bilo je:

- 2 poljoprivredna fakulteta
- 3 srednje poljoprivredne škole
- 29 nižih poljoprivrednih škola (od 1920-1940. otvoreno je 55 nižih poljoprivrednih škola, ali su one tokom vremena ukidane, spajane i premještane, tako da ih je 1940. godine bilo 29).

Najveći broj poljoprivrednih škola u našoj zemlji do prije godinu-dvije dana zabilježen je u periodu između 1945-1950 godine. Tada je bilo:

- 5 poljoprivrednih fakulteta
- 48 srednjih poljoprivrednih škola
- 67 nižih poljoprivrednih škola.

To je bio period administrativnog osnivanja seljačkih radnih zadruga. Broj potrebnog kadra za poljoprivredu planiran je onako, kako je planiran razvoj zadruga, pa su i poljoprivredne škole otvarane u duhu administrativnog planiranja. Od 1951 godine njihov broj počinje da opada i to u tolikoj mjeri, da se u stručnim krugovima u toku nekoliko godina neprestano ispoljavala zabrinutost, »signaliziralo« se, davani su različiti prijedlozi, opet na administrativnoj osnovi, ali sve to nije moglo zadržati ukidanje jedne po jedne škole.

Ovo se naročito odrazilo poslije decentralizacije, kada su i poljoprivredne škole prenijete u nadležnost narodnih odbora kotara. Tako je u školskoj 1954/55 godini ostalo svega 22 srednje poljoprivredne škole i 12 nižih poljoprivrednih škola. No, u tom periodu počelo je sve više rasti i značenje zemljoradničkih zadruga u unapređenju poljoprivrede i kako se smatralo, da zadruga ne može postići neke veće uspjehe, ako individualni poljoprivredni proizvođači ne budu stručno osposobljeni, počelo se osnivanjem škola za poljoprivredne proizvođače, tako da je tih škola u 1955 godini bilo 381. Osnivači tih škola bili su narodni odbori općina i kotara

Slaba zainteresiranost narodnih odbora za osnivanje i rad srednjih i drugih poljoprivrednih škola, izuzevši škola za poljoprivredne proizvođače, trajala je sve do 1957. godine. U tom periodu, kada se poljoprivredi poklonila puna pažnja, i kada se sve naglije počelo ulagati u fondove poljoprivrede, kada su se počeli postizati i prvi veći uspjesi u povećanju proizvodnje, zanimanje za poljoprivredne škole opet je počelo rasti, pa je sada, suprotno od ranijeg odnosa prema poljoprivrednim školama kada su one ukidane, počelo osnivanje škola baš od strane istih organa, koji su ih ranije ukidali.

Tako je za relativno veoma kratko vrijeme iznenađujuće porastao broj poljoprivrednih škola raznih kategorija. U drugoj polovici 1959. godine radilo je u Jugoslaviji*:

* Prema jednoj anketi Saveznog sekretarijata za poljoprivredu i šumarstvo i nekim drugim izvorima.

- 6 poljoprivrednih fakulteta
- 47 srednjih poljoprivrednih škola
- 45 specijalnih, majstorskih i nižih poljoprivrednih škola
- 23 zadružne škole
- 24 stalne kursne škole s trajanjem od nekoliko mjeseci
- 92 škole za poljoprivredne proizvođače
- 5 centara za kadrove
- 34 domaćinske škole raznih kategorija
- i veoma veliki broj raznih tečajeva, koji su osnivani da zadovolje aktuelne potrebe.

Ukupno je svih stalnih poljoprivrednih škola bilo 276, ili bez domaćinskih 242. Ovo je bilo potpuno normalno, logično i neophodno, jer kadrovi postaju sve značajniji faktor za daljnje unapređenje poljoprivrede.

Zasada još uvijek djelujemo organizirano na uzanom frontu naše poljoprivrede (na oko 16% oraničnih površina, na oko 6-7% površina pod voćnjacima i vinogradima, na nekoliko procenata od ukupnog stočarstva).

Predstoji nam da osvojimo veoma velike procente kapaciteta naše poljoprivrede i da savladamo i učvrstimo mnoge nove tehnološke postupke. Predstoji nam također sve veći porast uloge zadruga i razvoj socijalističkih gazdinstava. Zajedno s tim, rastu velike potrebe za novim kadrovima i za podizanjem znanja poljoprivrednih proizvođača. Zbog toga treba očekivati da će broj poljoprivrednih škola raznih vrsta, kategorija i trajanja i dalje rasti i da će se javljati novi oblici obrazovanja kadrova i proširivanja znanja poljoprivrednih proizvođača.

KAKO SU RASPOREĐENE POSTOJEĆE POLJOPRIVREDNE ŠKOLE PO TERITORIJU?

Poljoprivrednih fakulteta ima u: NR Srbiji 2, NR Hrvatskoj 1, NR Sloveniji 1, NR Bosni i Hercegovini 1 i NR Makedoniji 1.

Srednjih poljoprivrednih škola ima u: NR Srbiji 18, NR Hrvatskoj 10, NR Bosni i Hercegovini 8, NR Makedoniji 6, NR Sloveniji 4 i NR Crnoj Gori 1.

Specijalnih nižih poljoprivrednih i majstorskih škola ima u: NR Srbiji 15, NR Sloveniji 14, NR Makedoniji 10, NR Hrvatskoj 5 i NR Bosni i Hercegovini 1.

Zadružnih škola ima u: NR Hrvatskoj 13, NR Srbiji 5, NR Sloveniji 3, NR Makedoniji 1 i NR Bosni i Hercegovini 1.

Stalnih kursnih škola ima u: NR Hrvatskoj 9, NR Srbiji 9, NR Sloveniji 4 i NR Bosni i Hercegovini 2.

Škola za poljoprivredne proizvođače ima u: NR Srbiji 58, NR Sloveniji 24, NR Hrvatskoj 7 i NR Makedoniji 3.

Specijalnosti pojedinih od tih vrsta škola odraz su karaktera poljoprivrede pojedinih rajona, mjera koje se poduzimaju u cilju unapređenja pojedinih grana poljoprivrede, opsegu socijalističkih gazdinstava i razvijenosti zadruga, stanja kadrova i perspektive razvoja poljoprivrede u određenim rajonima. Na tim osnovama otvoreno je mnogo poljoprivrednih škola, naročito u 1958. i 1959. godini.

Karakteristično je, da se sve više gubi opći smjer poljoprivrednih škola. Ovaj smjer se zadržao jedino kod srednjih poljoprivrednih škola, što je donekle razumljivo, kad se ima u vidu relativno mali broj poljoprivrednih tehničara u odnosu na potrebe. Ostale vrste škola gotovo su isključivo s određenim specijalnostima. Ta specijalnost se ne ograničava samo na granu, već za određenu kulturu, proizvod, ili djelatnost.

SREDNJE POLJOPRIVREDNE ŠKOLE:

	NR Srbija	NR Hrvat- ska	NR BiH	NR Mak- donija	NR Slove- nija	NR Crna Gora
Opći smjer	11	2	8	1	2	1
Voćarsko-vinogradarski smjer	1	3		2	1	
Ratarsko-stočarski smjer	2	3			1	
Ratarsko-traktorski smjer	1	1				
Stočarski smjer		1		1		
Duhanski smjer	1			1		
Mašinski smjer	1					
Za planinsko gazdovanje i za- štitu zemljišta od erozije	1					
Vinogradarsko-šumarski smjer				1		
Za zadružne rukovodioce	1					

Nastava u najvećem broju srednjih poljoprivrednih škola traje četiri godine, jedna je trogodišnja, a više njih su dvogodišnje. Dvije dvogodišnje primaju starije učenike, koje u kraćem roku treba osposobiti za poljoprivredne tehničare. Pored tih samostalnih dvogodišnjih škola, izvjestan broj četverogodišnjih srednjih poljoprivrednih škola imaju posebna odjeljenja, u kojima učenici savladavaju gradivo za srednju školu u toku 2 godine. Neke pak srednje poljoprivredne škole općeg smjera imaju odsjeke za spremanje specijalista za određenu granu ili kulturu (na primjer: Srednja poljoprivredna škola općeg smjera u Leskovcu ima duhanski odsjek).

Broj učenika u pojedinim srednjim poljoprivrednim školama ide i više od 200 (U NR Srbiji ima škola i sa 400 učenika).

Osnivači ovih škola su obično narodni odbori kotara.

SPECIJALNE, NIŽE POLJOPRIVREDNE ŠKOLE I MAJSTORSKE

	NR Srbija	NR Slove- nija	NR Mak- donija	NR Hrvat- ska	NR BiH	NR Crna Gora
Voćarsko-vinogradarske	5	3	1	—	—	—
Traktorsko-mehaničarske	1	1	5	—	—	—
Povrtlarsko-vrtlarske	1	1	1	2	—	—
Stočarsko-ratarske		4	1			
Mljekarske	1	1		1		
Ratarsko-traktorske	2					
Stočarske	2					
Stočarsko-voćarske		3				
Peradarske	1		1			
Pčelarske	1			1		
Ratarsko-hmeljarske		1				
Vinogradarske			1			
Voćarske					1	
Potkivačke				1		

Ove škole imaju različite nazive (specijalne, niže, majstorske), ali pripadaju jednoj kategoriji. Poslije srednjih poljoprivrednih škola, to je najbrojnija kategorija. Sve su strogo specijalizirane i osnovane sa ciljem da zadovolje sasvim određenu potrebu u kadrovima. Najveći broj tih škola su dvogodišnje, dvije su trogodišnje, a postoji jedna jednogodišnja i jedna šestomjesečna. Većinu od njih posjećuju i muškarci i žene, no ima i takvih, koje primaju samo muškarce, ili samo žene (na primjer: Niža peradarska škola u Bavaništu, kod Pančeva). Posjećuju ih radnici, koje upućuju socijalistička gazdinstva i zadruge u cilju stjecanja određenih kvalifikacija. Izvjesne, pak primaju svršene učenike osmoljetke, koji po završetku postaju majstori za određene grane (na primjer mljekari i dr.).

Većina ovih škola su novijeg datuma. Može se očekivati da će njihov broj i dalje rasti.

ZADRUŽNE ŠKOLE

	NR Hrvatska	NR Srbija	NR Slovenija	NR Makedo- nija	NR BiH
Ekonomsko-poljoprivredna	6	1			
Za knjigovođe i bilanciste	3	1	1		
Opća — za upravnike za- druga, kvalificirane rad- nike, knjigovođe, zadružne funkcionere i poljopri- vredne stručnjake			1		
Za komercijaliste (otkup i promet poljoprivrednih proizvoda)		1			
Za upravnike zadruga, trak- toriste, knjigovođe i blagajnike	1				1
Za upravnike zemljorad- ničkih zadruga		1			
Opće-zadružne				1	
Povremena kursna za ratar	1				
Povremena kursna za stočare	1				
Za radnike ratara	1				
Za traktoriste		1			
Za članove zadružnih savjeta			1		

Zadružne škole su novi tip škola, koje spremaju kadrove za poljoprivredu. Aktivnost zadruga u unapređenju poljoprivrede nametnula je potrebu ubrzanog osposobljavanja kadrova za pojedine djelatnosti u zadrugama i stručnog obrazovanja izvjesnih kadrova u zadrugama, koji na drugi način ne bi mogli da se brzo osposobe za pojedine dužnosti. Ni kod jedne druge vrste škola specifičnost nije toliko došla do izražaja kao kod ovih. Pojedine od njih na primjer, spremaju upravnike zadruga,

druge kadar, koji treba da se bavi otkupom i prometom poljoprivrednih proizvoda, neke su osnovane s ciljem da proširuju znanje članova zadružnih savjeta, a niz drugih spremaju knjigovođe, traktoriste i druge kvalificirane radnike.

Nekoliko ovih škola ima rang srednje škole. Izvjesne imaju republički značaj, a najveći broj kotarski, već prema tome, dali su osnivači republički zadružni savezni ili kotarski — osnovni ili poslovni savezi zadruga.

Izuzevši samo nekoliko njih, sve su stalne. Povremeno prestaju raditi samo dok se ne osigura dovoljan broj učenika za ponovni početak rada. Vrijeme trajanja je različito — dvije godine, 1 godina, šest mjeseci.

Najviše ovih škola otvoreno je u NR Hrvatskoj.

KURSNE SKOLE

	NR Hrvatska	NR Srbija	NR Slovenija	NR B i H
Za traktoriste i poljoprivredne mehaničare	6	7	2	2
Stočarske	2	1		
Za voćare i vinogradare			2	
Opće	1	1		

Najveći broj ovih škola osnovano je za spremanje traktorista. To su stalne kursne škole, koje osnivaju narodni odbori kotara i općina i zadružni poslovni savezi (ovdje ne treba računavati mnogobrojne povremene tečajeve, koji se održavaju na poljoprivrednim dobrima i zadrugama, i drugim ustanovama i organizacijama).

Treba očekivati, da će broj ovih škola znatno porasti ubuduće. To najbolje pokazuju perspektivni programi unapređenja poljoprivrede (1961-1965) koji su već izrađeni ili koji se sada u kotarima i općinama rade.

SKOLE ZA POLJOPRIVREDNE PROIZVOĐAČE

Dok je u 1954/55. godini bilo 381, u drugoj polovici 1959. godine ovih škola bilo je ukupno 92, od kojih u: NR Srbiji 58, NR Sloveniji 24, NR Hrvatskoj 7 i NR Makedoniji, 3.

Kao što se vidi broj ovih škola znatno je opao u odnosu na stanje u 1954/55. godini. Razlog tome jest svakako, što su u proteklom periodu zadruge načinile konkretne zahvate u unapređenju poljoprivrede, pa je to izazvalo potrebu za spremanjem odgovarajućeg kadra, što je za ostvarenje zadataka, kojih su se one prihvatile, bilo od većeg značenja nego frontalno obrazovanje poljoprivrednih proizvođača. No, iako pitanje sistema obrazovanja putem ovih škola nije svuda bilo raščišćeno, one su imale, a i danas u nekim krajevima imaju, važnu ulogu u popularizaciji modernih tehnoloških procesa u poljoprivredi.

Najveći broj ovih škola nalazi se u AP Vojvodini (50) i Sloveniji (24), i to mahom pri zemljoradničkim zadrugama.

Domaćinskih škola raznih kategorija (više škole za unapređenje domaćinstva, učiteljske domaćinske stručne škole, domaćinske škole) bilo je 1959 godine u Jugoslaviji ukupno 34, od čega 15 u NR Srbiji, 5 u NR Hrvatskoj, 5 u NR Bosni i Her-

cegovini, 4 u Makedoniji, 4 u NR Sloveniji i 1 u NR Crnoj Gori. Pored ovog broja škola, u čitavoj zemlji povremeno radi i niz domaćinskih tečajeva.

Kadrovski centri su najnovija kategorija škola za poljoprivredne kadrove. Njih ima 6:

- Savezni kursni centar — Novi Sad;
- Savezni centar za osposobljavanje kadrova za mehanizaciju poljoprivrede i šumarstva — Dobanovci kod Zemuna;
- Centar za obrazovanje poljoprivrednih radnika — Mostar;
- Centar za stručno osposobljavanje poljoprivrednih radnika — Valjevo;
- Kursni centar — Leskovac;
- Kursni centar — Buljkes (APV).

Svi ovi centri su organizatori određenih tečajeva.

Savezni kursni centar — Novi Sad, je novost u našem poljoprivrednom školstvu. To je škola za rukovodeći kadar poljoprivrednih dobara i zadruga (za direktore, upravnike i dr.). U njemu se ovaj kadar uči vještini rukovođenja.

Savezni centar za osposobljavanje kadrova za mehanizaciju poljoprivrede i šumarstva — Dobaňovci kod Zemuna, osnovan je u cilju sistematskog izvanškolskog obrazovanja kadra — instruktora za mehanizaciju poljoprivrede i šumarstva. Glavni mu je zadatak osposobljavanje novih i usavršavanje postojećih rukovodilaca i instruktora, koji se na poljoprivrednim dobrima i zadrugama brinu za održavanje, rukovanje i eksploataciju poljoprivrednih strojeva. Pored ovoga, zadatak mu je osposobljavanje mehaničara, koji rade na popravku i održavanju poljoprivrednih strojeva.

Obadva ova savezna centra osnovao je Savez poljoprivredno-šumarskih komora u 1959. godini.

Četiri druga centra lokalnog su karaktera. Sva četiri imaju odsjeke na kojima rade radnici sa dobara i zadruga stječu određene kvalifikacije (traktoristi - ratari, stočari, traktoristi, poljoprivredni mehaničari, vinogradari i voćari i dr.).

S ovim navedenim glavnim načinima obrazovanja kadrova u poljoprivredi i uzdizanja stručnog-znanja poljoprivrednih proizvođača, nisu iscrpljeni svi postojeći oblici. I ti drugi, nenađeni mnogobrojni su i raznovrsni. To je na primjer, kratkotrajni povremeni tečajevi i seminari, koje održavaju naročito udruženja poljoprivrednih dobara NR Hrvatske i Srbije, zatim udruženja morskog i slatkovodnog ribarstva, republičke poljoprivredne komore, zadružni savezi, savjetodavni centri, i druge poljoprivredne organizacije i ustanove, a pored njih i neke industrijske (Industrija motora — Rakovica i Industrija traktora i motora — Bežanija).

Posebnu pažnju zaslužuje djelatnost organizacija Narodne tehnike. Značenje ovih organizacija naročito se ispoljava u organiziranju traktorskih tečajeva. U ovim organizacijama u 1958. i 1959. godini, na selu i na omladinskim akcijama, kao i u radu na selu naročito preko Auto-moto društava, izučeno je više od 8500 traktorista i 4500 drugih kadrova za poljoprivredu. Na saveznoj omladinskoj radnoj akciji — izgradnji Autoputa Paraćin—Niš i Negotin na Vardaru—Demir Kapija, završilo je niže navedene traktorske tečajeve 7000 omladinaca sa sela, a više od 1000 omladinaca završilo je više traktorske tečajeve. Oko 3500 omladinaca završilo je ratarske, stočarske, voćarske i vinogradarske tečajeve, dok je 22600 omladinaca prošlo opće poljoprivredne seminare. Nije potrebno naročito isticati, od kolikog je značenja takav način utjecanja na omladinu u pogledu širenja nove tehnologije u poljoprivredi i promjena odnosa na selu.

Kao što se vidi, mreža raznovrsnih poljoprivrednih škola i drugih oblika za obrazovanje kadrova u poljoprivredi za posljednjih nekoliko godina veoma je proširena, poslije jednog perioda stagnacije. Ona se i dalje neprestano širi. Tako na primjer, početkom 1960. godine u Požarevcu je otvorena nova Srednja poljoprivredna škola. U Osijeku je nedavno otvorena poljoprivredna škola višeg ranga za pogonske inženjere na socijalističkim gazdinstvima. Niz drugih narodnih odbora kotara i općina priprema također otvaranje neke poljoprivredne škole. To dolazi do izražaja naročito tamo, gdje su izrađeni, ili gdje se izrađuju naredni petogodišnji planovi razvoja poljoprivrede, koji najbolje mogu da pokažu važnost osiguranja poljoprivrednih kadrova, obzirom na ono što se želi postići.

Rezoluciju o obrazovanju stručnih kadrova, koju je 2. lipnja ove godine donijela Savezna narodna skupština, samo je potvrdila ono što se u poljoprivrednom školstvu već odigralo.